AFAZJA

Gdy pada diagnoza „afazja" dorośli często przeżywają szok. Pada pytanie: Jak pomóc dziecku?, Jak ma z tym funkcjonować?

Podstawą wiedzy dorosłych jest to, że afazja rozwojowa występująca u dzieci **nie jest konsekwencją niepełnosprawności intelektualnej, niedosłuchu, porażenia mózgowego czy całościowych zaburzeń rozwoju.**

W związku z tym, że w szkołach jest coraz więcej uczniów z objawami afazji chcę przybliżyć czym ona jest.

Czym jest afazja?

Afazja to specyficzne zaburzenia rozwoju mowy i języka. Objawia się trudnościami z mówieniem i rozumieniem mowy oraz problemami z czytaniem i pisaniem. Jest to częściowe lub całkowite zaburzenie mechanizmów programujących czynności mowy u człowieka. To grupa objawów spowodowanych częściowym lub całkowitym uszkodzeniem ośrodkowego układu nerwowego. Objawy afazji charakteryzują się dużą złożonością, dlatego też istnieje wiele propozycji podziału afazji, w zależności od dyscypliny naukowej. W korze mózgowej zlokalizowane są trzy ośrodki regulujące czynności mowy:

- Ruchowy ośrodek mowy Broki tzw. ośrodek wyobrażeń ruchowych słów,
- Słuchowy ośrodek mowy Wernickiego tzw. Ośrodek wyobrażeń słuchowych słów,
- Inne ośrodki kory mózgowej „ pobudzające" aktywność ośrodków mowy.

Różne zespoły zaburzeń wynikają z różnic zlokalizowanych uszkodzeń tj. z uszkodzeń samych ośrodków lub ich połączeń.

Klasyfikacja afazji

Najbardziej popularną klasyfikacją jest podział na:

- **Afazję ekspresyjną** (ruchową, motoryczną) – gdy przeważają objawy związane z zaburzeniami mówienia czyli gdy dziecko nie mówi lub mówi bardzo słabo, ale rozumie mowę,
- **Afazję impresyjną** (czuciową, sensoryczną) – gdy przeważają objawy związane z zaburzeniami rozumienia czyli rozumienie mowy otoczenia jest dla dziecka ograniczona, natomiast mowa dziecka jest niegramatyczna i niewyraźna,
- **Afazję mieszaną** (czuciowo – ruchową) – gdy występują objawy zarówno zaburzeń mowy jak i rozumienia jej,
- **Afazja nominalna** – charakteryzuje się trudnościami z nazywaniem i odnajdywaniem słów,
- **Afazja totalna** – całkowita niezdolność mówienia i rozumienia mowy.

Czym objawia się afazja motoryczna?

- zaburzeniami wszystkich form mowy ekspresyjnej czyli powtarzania, spontanicznego wypowiadania się, nazywania czegoś głośno,

- dziecko wie co powiedzieć, ale ma dużą trudność i/lub nie jest w stanie wypowiedzieć słów ani składnych zdań,
- tworzone zdania często mają nieprawidłową składnię, gramatykę oraz kolejność słów,
- umiejętność pisania często odzwierciedla mowę,
- są świadome swoich trudności komunikacyjnych.

Czym objawia się afazja czuciowa?
- dominują zaburzenia rozumienia słyszanych wypowiedzi, które wywołane są brakiem różnicowania i utożsamiania dźwięków mowy,
- mowa jest płynna, ale nie ma sensu, słowa nie tworzą spójnej treści,
- mowa zawiera neologizmy lub wymyślone słowa, które nie mają znaczenia,
- trudności lub nie rozumienie mowy,
- czytanie ze zrozumieniem i pisanie jest zaburzone,
- nie są świadomi swoich błędów.

Trudności dzieci afatycznych

Dzieci z **afazją ruchową** zwykle mówią mało i powoli, ich mowa może ograniczać się do powtarzania z różną modulacją jednego lub kilku słów. Zasób słów jest ubogi, a składanie z nich zdań stanowi wielką trudność. Podczas mówienia popełniają błędy i są tego świadome.

Trudności dzieci z afazją ruchową:
- Ubogie słownictwo, krótkie wypowiedzi prostymi zdaniami,
- Trudności z powtarzaniem usłyszanych słów i zdań,
- Trudności w nazywaniu przedmiotów, zamiast nazwać, opisują funkcję przedmiotu,
- W toku wypowiedzi wtrącają inne (błędne)słowa,
- Mają nieprawidłowy akcent i/lub intonację słów,
- Zamieniają, dodają lub opuszczają głoski w wyrazach,
- Trudności z zapamiętaniem właściwej kolejności liczb, dni tygodnia, miesięcy.

Oprócz trudności związanych z mową, dzieci dotykają takie trudności jak:
- Niska sprawność motoryczna,
- Trudności z koncentracją uwagi,
- Trudności z koordynacją ruchową,
- Orientacją wzrokowo – przestrzenną,
- Trudności emocjonalne – nadwrażliwość na bodźce, wycofanie, izolacja,
- Trudne zachowania np. zdenerwowanie, agresja.

Dzieci z **afazją czuciową** mają trudność z rozumieniem mowy. Dziecko rozumie sens wypowiedzi dopiero po kilkukrotnym powtórzeniu jej. Przy większych trudnościach może rozumieć sens niektórych bądź wszystkich słów, ale nie zrozumie znaczenia całego zdania. Nie zdają sobie sprawy z popełnianych błędów.

Trudności dzieci z afazją czuciową:

- Mowa jest niepoprawna mimo dużej „gadatliwości” dziecka,
- Stosuje niewłaściwe formy gramatyczne,
- Zamienia, opuszcza, dodaje lub przestawia głoski,
- Trudności z powtarzaniem i pisaniem tekstu,
- Powtarzanie zasłyszanych zdań, jako odpowiedzi.

Dodatkowe trudności, jakie dotykają dzieci:

- Nadpobudliwość ruchowa,
- Trudności z koncentracją uwagi,
- Zaburzenia analizy i syntezy słuchowej,
- Trudności emocjonalne – złość, lęk, izolacja,
- Trudne zachowania - agresja.

Sposób funkcjonowania uczniów zależy od:

1. Typu zaburzenia,
2. Stopnia nasilenia występowania zaburzenia,
3. Doświadczeń dziecka.

Niemożność porozumiewania się z otoczeniem, utrata zdolności do przekładania myśli na słowa jest doświadczeniem bardzo traumatycznym. Oprócz problemów z mową uczniowie mają trudności w pisaniu i czytaniu, które występują w różnym stopniu. Występują ograniczenia w uczeniu się na pamięć, wolniej zapamiętują, niedokładnie, szybciej zapominają. Mają duże trudności z koncentracją uwagi. U dzieci występuje dysharmonia rozwojowa, szybka męczliwość organizmu, problemy z motoryką małą i dużą. Cierpią na zaburzenia integracji sensorycznej, nerwowość, lękliwość, nadpobudliwość. Często pojawiają się problemy emocjonalne oraz obniżone poczucie własnej wartości, unikają kontaktów społecznych. Prowadzi to do izolacji od najbliższych i otoczenia, dzieci czują się osamotnione. Aby zapewnić uczniom komfort psychiczny i motywację do nauki oprócz wielkiej pracy rodziców i specjalistów należy dostosować wymagania edukacyjne do możliwości uczniów z afazją.

Dostosowanie sposobu przekazywania wiedzy zależeć będzie w dużym stopniu od rodzaju i intensywności zaburzenia u uczniów.

Uczniom z trudnościami z koncentracją uwagi i przetwarzaniem słuchowym pomocne będzie:

- Zapewnienie zróżnicowanych form zadań oraz pomocy dydaktycznych,
- Przekazywanie wiedzy angażując wszystkie zmysły, nie tylko słuch,
- Dzielenie poleceń na etapy (krótkie, proste polecenia),
- Upewnienie się, czy uczeń zapamiętał i zrozumiał polecenie,
- W miarę możliwości zadbanie o ciszę w trakcie nauki.

Uczniom z trudnościami w wypowiadaniu się pomocne będzie:

- Stworzenie możliwości wypowiedzi w innej formie niż ustna np. za pomocą testu z wyborem odpowiedzi, pisemnej, za pomocą obrazków lub przedmiotów,
- Powtarzanie wypowiedzi ucznia w celu przekazania informacji potwierdzającej zrozumienie komunikatu,
- Wspieranie w budowaniu odpowiedzi ucznia,
- W skrajnych przypadkach komunikowanie się alternatywnymi formami np. PCS lub piktogramami, za pomocą rysowania, pokazywania.

Uczniom z trudnościami w rozumieniu mowy pomocne będzie:

- Wspieranie podawanych komunikatów gestami, mimiką,
- Usadzenie ucznia blisko nauczyciela,
- Upewnienie się czy rozumie przekazywane komunikaty,
- Danie możliwości działania na konkretach.

Uczniom z trudnościami w pisaniu i czytaniu pomocne będzie:

- Na początku nauka liter drukowanych,
- Dostosowanie metod nauki pisania i czytania do możliwości i potrzeb ucznia,
- Stopniowanie trudności,
- Stwarzanie możliwości przygotowania się wcześniej w domu do czytania,
- Kontrolowanie rozumienia czytanego tekstu,
- Ograniczenie ilości zapisywanych informacji ze względu na wolne tempo pracy i szybką męczliwość,
- Dostosowanie pracy z lekturami np. przeczytanie kilku rozdziałów, wysłuchanie tekstu lub obejrzenie filmu,
- Intensywne ćwiczenie percepcji słuchowej.

Uczniom z trudnościami w uczeniu się matematyki pomocne będzie:

- Umożliwienie uczniom działania na konkretach (patyczki, liczydła),
- Utrwalanie rozumienia pojęć określających relacje przestrzenne, utrwalanie pojęć określających czas, pory roku, dnia, nazwy miesięcy,
- Przekazywanie treści zadań w uproszczonej formie,
- Kontrolowanie zrozumienia treści zadań,
- Przy trudnościach z zapamiętywaniem umożliwienie uczniom korzystania z tablic matematycznych, wzorów.

Uczniom z zaburzeniami motoryki pomocne będzie:

- Usprawnianie motoryki dużej poprzez ćwiczenia dostosowane do aktualnych możliwości ucznia,
- Doskonalenie motoryki małej np. na zajęciach plastycznych.

Wszystkie dostosowania dotyczą zarówno edukacji wczesnoszkolnej, jak i dalszych etapów edukacji, ponieważ jest to proces długotrwały i wieloaspektowy.

WARTO PAMIĘTAĆ, ŻE DZIECI Z AFAZJĄ NIE MOGĄ NAM POWIEDZIĘĆ ŻE:

Nie potrafię wyrazić słowami, tego o czym myślę!
Mam problem ze zrozumieniem tego, co mówicie!
Mam duże trudności, aby nauczyć się czytać i pisać!
Chcę mieć koleżanki i kolegów, ale Oni mnie nie rozumieją!

Opracowała
Iwona Mazur
nauczyciel współorganizujący kształcenie

BIBLIOGRAFIA

Herzyk A. (1992), *Afazja i mutyzm dziecięcy*, Lublin
Maruszewski M.(1966), *Afazja. Zagadnienia teorii i terapii*, Warszawa
Paluch A., Drewniak – Wołosz E.(red), (2017) *Dziecko afatyczne w szkole i przedszkolu* Gliwice
Szumska J.(1980), *Metody badania afazji*, Warszawa